

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

НОВІ КОНЦЕПЦІЇ В ПСИХОЛОГІЇ РОЗВИТКУ

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень
Освітньо-професійна програма	Психологія забезпечення ментального здоро'я
Кафедра	Клінічної психології
Кількість кредитів	3.5 кредити ЄКТС
Форма контролю	Залік
Мова викладання	Українська
Розробники курсу	Едуард Крайніков
Контактна інформація	psy_edw@ukr.net

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

Мета дисципліни «Нові концепції в психології розвитку» – забезпечити загальну теоретичну підготовку майбутніх фахівців-психологів, яка слугуватиме підґрунтям для їх подальшої викладацької та практичної діяльності, сформуванню в студентів цілісного уявлення про закономірності психічного розвитку людини та психологічні особливості кожного вікового періоду. Програма дисципліни вміщує теоретичні проблеми розвитку та розкриває зміст стадій онтогенезу. Особлива увага приділяється специфіці психологічної роботи із окремими віковими категоріями.

Успішно опанувавши дисципліну «Нові концепції в психології розвитку», студенти будуть: знати специфіку дитинства та його культурну й історичну відносність; класифікацію методів вікової психології; історичний розвиток основних ідей вікової психології; засадничі положення перинатальної психології; зміст та специфіку онтогенетичного розвитку людини; психологічний зміст криз дорослого віку; вміти орієнтуватися у розмаїтті теорій вікової психології як наукової дисципліни; розробляти дизайн експериментів та емпіричних досліджень з проблем психічного розвитку в онтогенезі; визначати рівень готовності дитини до шкільного навчання; визначати причини труднощів у шкільному навчанні; визначати доцільність застосування технік та прийомів тієї чи іншої методологічної парадигми при роботі з проблемною дитиною; застосовувати отримані знання при психологічному консультуванні клієнтів різних вікових когорт; застосовувати до кожного періоду онтогенезу положення теорій, що описують закономірності вікового розвитку.

ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1. Феномен дитинства. Методи дослідження розвитку

Ставлення до дитинства у сучасному та в середньовічному суспільстві; етапи розвитку дитячого костюму; «подовження дитинства» як тренд сьогодення. Організаційні методи, дизайни експериментальних планів та специфічні загрози валідності при використанні кожного з них; методи отримання даних (спостереження, інтерв'ю та експеримент); біографічні та близнюкові методи.

2. Історія ідей психології розвитку. Початок наукового етапу

Висвітлюється еволюція уявлень про розвиток дитини від філософських і педагогічних концепцій до формування наукової психології розвитку. Іонійська філософія та ідеї про взаємозв'язок усього з усім та

цифрового символізму; Сократ та його учень Платон; метафора печери; полеміка з Аристотелем. Окрема увага приділяється роботам Ч. Дарвіна, В. Прейєра, С. Холла як засновників емпіричного та експериментального вивчення дитинства.

3. Нормативний підхід в психології розвитку та проблеми вимірювання інтелекту дитини

А. Л. Гезелл та здобутки його школи. Шкільна реформа у Франції та перший тест інтелекту. Л. Термен та вдосконалення психометрики. IQ відносного та девіантного типів. Д. Векслер та його тести інтелекту.

4. Психоаналітична традиція про розвиток дитини

Розглядаються основні положення психоаналізу щодо дитячого розвитку: роль несвідомого, раннього досвіду та міжособистісних відносин. Аналізуються психосексуальні стадії розвитку за З. Фройдом та їхній вплив на формування особистості.

5. Теорія захисних механізмів та проєктивна діагностика

Описуються психологічні захисні механізми як способи адаптації особистості до внутрішніх і зовнішніх конфліктів. Розкриваються принципи проєктивної діагностики (тест Роршаха, ТАТ, дитячі малюнкові методики) та їх застосування у вивченні емоційного й особистісного розвитку дитини.

6. Цілісний життєвий шлях в епігенетичній теорії Е. Еріксона

Розглядається епігенетична концепція розвитку особистості, що охоплює весь життєвий цикл людини. Аналізуються вісім психосоціальних криз, їх зміст і значення для формування ідентичності, з акцентом на дитячі та підліткові етапи.

7. Еволюційний підхід до розвитку дитини

Висвітлюється розвиток дитини з позицій еволюційної психології: адаптивна функція поведінки, роль спадковості та середовища. Аналізуються вроджені механізми, чутливі періоди та значення ранніх форм взаємодії з дорослими. Погляди Р. Докінза та сучасна біологія поведінки. Етологія К. Лоренца та феномен імпринтингу. Експерименти Г. Гарлоу з материнської депривації. Дж. Боулбі та феномен прив'язаності; реакції дитини на сепарацію від матері; стадії розвитку прив'язаності; стилі прив'язаності за М. Ейнсворт.

8. Феноменологія аутизму та шпиталізму

Розкриваються психологічні особливості аутизму як порушення соціальної взаємодії, комунікації та емоційної сфери. Аналізується феномен шпиталізму як наслідок емоційної депривації в ранньому дитинстві та його вплив на психічний розвиток. Симптоматика синдромів Каннера та Аспергера. Підходи до класифікації. Б. Беттельгейм та психоаналітична терапія аутизму. Сучасні погляди.

9. Теорії навчіння про розвиток в онтогенезі

Феномен навчіння в психології. Відмінності між класичним та оперантним обумовленням. Закони обумовлення Е.Л. Торндайка. Поведінкові техніки в сучасній психотерапії. Умови навчання шляхом спостереження; навчання агресії в експерименті з лялькою Бо-Бо; еволюційне значення агресії та феномен інсайту.

10. Генетична епістемологія Ж. Піаже про когнітивний розвиток

Висвітлюється теорія стадій когнітивного розвитку Ж. Піаже, механізми асиміляції та акомодатії. Аналізуються особливості мислення дитини на сенсомоторній, доопераційній, конкретно- та формально-операційній стадіях.

11. Підходи до морального розвитку в онтогенезі

Розглядаються основні концепції морального розвитку (Ж. Піаже, Л. Колберг, К. Гілліган). Аналізується становлення моральних суджень, цінностей і відповідальності в дитячому та підлітковому віці.

12. Культурно-історичний підхід Л. Виготського: сучасні візії

Розкривається культурно-історична концепція розвитку психіки, роль соціальної взаємодії, мови та навчання. Аналізуються поняття зони найближчого розвитку, інтеріоризації та їх сучасні інтерпретації в освіті й психологічній практиці.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Освітній компонент реалізується у дистанційному форматі з поєднанням асинхронної самостійної роботи та обов'язкових практичних контактних занять. Усі навчальні матеріали курсу, зокрема відеолекції, методичні рекомендації, тестові, практичні та самостійні завдання, розміщуються на платформі MOODLE і підлягають обов'язковому опрацюванню впродовж семестру.

У межах курсу передбачено опрацювання 12 лекційних тем, поданих у записаному форматі. Обов'язковою умовою успішного засвоєння дисципліни є повне ознайомлення з усіма лекційними матеріалами та супровідними ресурсами.

Контроль засвоєння теоретичного матеріалу здійснюється шляхом тестування. Тестові завдання виконуються у визначені терміни з дотриманням дедлайнів, установлених на платформі MOODLE. Недотримання строків виконання завдань може призводити до зниження балів або, у разі систематичних порушень, до обмеження доступу до підсумкового контролю.

Важливою складовою курсу є практичні контактні заняття, участь у яких є обов'язковою. Практичні заняття спрямовані на закріплення теоретичного матеріалу, аналіз навчальних ситуацій, розвиток навичок професійного мислення та міжособистісної взаємодії. Пропуски практичних занять без поважної причини негативно впливають на підсумкову оцінку.

Під час контактних занять і в процесі онлайн-комунікації здобувачі зобов'язані дотримуватися норм академічної доброчесності, професійної етики та принципів взаємної поваги. Забороняються плагіат, використання сторонньої допомоги під час виконання завдань, а також передача власних робіт іншим здобувачам.

ОЦІНЮВАННЯ

Практичне завдання: спрямоване на набуття навичок до самостійної дослідної роботи по тематиці курсу; сприяє закріпленню теоретичного матеріалу та науково-творчим розвідкам з вмінням надавати аналіз з зазначеної проблематики. Оцінювання – максимум 10 балів.

Практичні контактні: спрямовані на обговорення важливих проблем практичного спрямування та набуття відповідних навичок по тематиці курсу. Проводяться у форматі групового обговорення та

дискусії.

Самостійна робота: спрямована на самостійне опрацювання та закріплення теоретичного матеріалу по тематиці курсу.

Форма підсумкового семестрового контролю – залік проводиться в тестовому форматі. Максимальна сума балів за тести – 40 балів.

Тестове завдання включає сорок тестових запитань, відповідно до яких здобувач можете отримати по 1 балу за кожну правильну відповідь. Максимальна оцінка за виконання тестового завдання – сорок балів.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Курс буде викладений у формі лекцій (21 год.), практичних (9 год.) та практичних контактних занять (4 год.), організації самостійної роботи студентів (71 год.).

Під час викладання дисципліни використовуються наступні методи навчання: словесні (лекція, пояснення), наочні (ілюстрація, демонстрація), практичні (аналіз кейсів, виконання індивідуальних практичних завдань).

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Крайніков Е. Психологія розвитку: словник-довідник. Київ: Арістей, 2004. 260 с
2. Дитяча психіатрія / За ред. Г.М. Кожині, В.Д. Мішієва. Київ: ВСВ «Медицина», 2014. 376 с.
3. Крайніков Е.В. Геронтологія: словник-довідник. Київ: Видавець Паливода А.В., 2010. 352 с.
4. Крайніков Е.В. Геронтопсихологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Видавництво Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2018. 232 с.
5. Докінз Р. Егоїстичний ген. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2017. 540 с.
6. Свааб Д. Ми — це наш мозок. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 496 с.
7. Bowlby, J. Attachment and loss. Random House, 1998.
8. Berck L.E. Child Development. Pearson, 2012. 820 p.
9. Craig, G. & Vaucum, D. Human development. NJ: Prentice-Hall, 2002. 718 p.
10. Craine, W. Theories of development concepts and application. Taylor and Francis, 2015.
11. Miller, S.A. Developmental research methods. Sage Publications, Inc., 2007. 416 p.
12. Newcomb, N. Child Development: Change over Time. Harpercollins College Div., 1996.
13. Palmer, J.A. & Palmer, L.K. Evolutionary psychology: the ultimate origins of human behavior. Pearson, 2001. 336 p.
14. Pervin, L.A. & John, O.P. Personality. Theory and research. NJ: Wiley, 2005. 618 p.